

# Предиктори організаційно-методичного забезпечення процесу фізичного виховання дошкільнят із порушенням мовленнєвого розвитку в закладах дошкільної освіти

УДК 373.2.09-056.264:796

**С.В. Трачук, Н.О. Гулюк**

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

**Резюме.** У науковій публікації здійснено аналіз сучасного стану фізичної підготовленості й мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку з порушенням мовлення. Сьогодні затримка мовленнєвого розвитку в дітей дошкільного віку є однією з актуальних проблем освітнього процесу. Особливої гостроти ця проблема набуває в умовах воєнного стану. Актуальність дослідження полягає у визначенні взаємозв'язку між мовленнєвим розвитком і фізичною підготовленістю для ефективних методів покращення цих функцій. *Мета статті* – визначити предиктори організаційно-методичного забезпечення процесу фізичного виховання дошкільнят із порушенням мовленнєвого розвитку. *Методи:* теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури й інтернет-джерел, педагогічні методи (експеримент і тестування), методи математичної статистики. *Результати.* Оцінювання розвитку рухових здібностей у досліджуваних дошкільнят статистично значуще відрізнялися, зокрема їхні швидкісні здібності виявилися статистично значуще нижчими, ніж спритність і гнучкість у контексті станів порушень мовленнєвого розвитку ( $p < 0,05$ ). Спритність, у свою чергу, була статистично значуще менш розвиненою, ніж гнучкість ( $p < 0,05$ ). *Висновки.* Таким чином, низькі показники мовленнєвої сфери (граматичної структуризації, моторна реалізація вислову, номінативна функція мовлення, розуміння далеких за звучанням і значенням назв предметів, розуміння складних логіко-граматичних конструкцій) і фізичної підготовленості в дітей старшого дошкільного віку з порушенням мовленнєвого розвитку свідчать про недостатньо сформовану функціональність порівняно з однолітками.

**Ключові слова:** порушення мовлення, фізична підготовленість, методика, дошкільнята, фізичний розвиток, заклад дошкільної освіти.

**Predictors of organizational and methodological support for the process of physical education of preschool children with speech development disorders in preschool educational institutions**

**S.V. Trachuk, N.O. Huliuk**

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Kyiv, Ukraine

**Abstract.** This scientific publication analyzes the current state of physical fitness and speech development in older preschool-aged children with speech development disorders. Delayed speech development in preschool children is currently one of the most pressing issues in the educational process. This problem becomes especially acute in conditions of martial law. The relevance of this study lies in identifying the relationship between speech development and physical fitness to develop effective methods for improving these functions. *The objective.* To identify the predictors of organizational and methodological support for the process of physical education of

preschool children with speech development disorders. *Methods.* Theoretical analysis and synthesis of data from scientific and methodological literature and Internet sources, pedagogical methods (experiments and testing), and methods of mathematical statistics were used in the research. *Results.* The assessment of motor abilities in the studied preschoolers showed statistically significant differences. Specifically, their speed abilities were significantly lower than their agility and flexibility in the context of speech development disorders ( $p < 0.05$ ). Furthermore, agility was statistically significantly less developed than flexibility ( $p < 0.05$ ). *Conclusions.* Low indicators in the speech domain (including grammatical structuring, motor realization of speech, nominative speech function, understanding of object names that are distant in sound and meaning, and comprehension of complex logical and grammatical constructions) and physical fitness in older preschool-aged children with speech development disorders indicate insufficiently developed functionality compared to their peers.

**Keywords:** speech disorders, physical fitness, methodology, preschoolers, physical development, preschool educational institution.

**Вступ.** У Рекомендаціях ВООЗ з питань рухової активності, малорухливого способу життя та сну для дітей віком до 5 років містяться вказівки щодо кількості часу протягом доби, протягом якої дітям цього віку варто бути фізично активними або спати для підтримки здоров'я та благополуччя, а також максимального кількості або обмежень часу, який діти у віці можуть проводити за малорухливими заняттями перед екранами [28].

Рухова активність охоплює не лише фізичний, а й когнітивний, соціальний та емоційний розвиток дітей, а також сприяє їхнім навчальним досягненням. Залучення дітей дошкільного віку до фізичних вправ і рухливих ігор із використанням великої моторики допомагає їм взаємодіяти з навколишнім середовищем, пізнавати власне тіло, орієнтуватися в просторі й налагоджувати стосунки з однолітками [7; 19; 28].

Дослідження показують, що понад три чверті (81%) дошкільників, а також дітей молодшого шкільного віку не відповідають мінімальному рівню аеробної рухової активності, рекомендованому міжнародними стандартами для підтримки здоров'я [17].

Важливість рухової активності закріплена в Міжнародній хартії фізичного виховання, рухової активності та спорту, ухваленій у 1978 році. У статті першій, підпункті 1.7 зазначено: «Кожна система освіти повинна забезпечувати належну увагу фізичному вихованню, руховій активності та спорту, забезпечуючи їхній збалансований взаємозв'язок з іншими компонентами освіти» [9].

Нині в Україні спостерігається тенденція до зростання в закладах дошкільної освіти дітей з обмеженням мовно-мовленнєвих можливостей або відсутністю мовлення загалом [11; 14].

Нині для фахівців і практиків мовленнєвий розвиток дітей у закладах дошкільної освіти

є актуальним полем. Основним засобом формування мовленнєвого компонента дітей дошкільного віку є освітній процес [6]. Науковці зазначають, що фізичне виховання в закладах дошкільної освіти — пріоритетний напрям освітнього процесу, який спрямований на загартування організму, зміцнення здоров'я, підвищення стійкості уваги, розвитку рухових умінь і навичок, покращенню психофізичних якостей і вдосконаленню функціональних і морфологічних якостей [10; 16; 18]. Найефективніший спосіб покращенню розвитку мовлення є гра. Мотиваційні ігри сприяють розвитку мовленнєвих навичок, логічного мислення, висловлювання власної думки, креативності, інтелектуальних здібностей і загального інтересу до освітнього процесу [1].

Унаслідок воєнних дій дошкільнята зіштовхуються з труднощами, оскільки імунітет значно знижується в період психічного й фізичного стресу. У зв'язку з цим використання ігрових технологій (нетрадиційного й інноваційного підходу) є ефективним засобом підвищення рівня та корекції мовленнєвого розвитку в роботі з дітьми старшого дошкільного віку [2; 27]. Танцювально-ритмічні вправи (ігрової гимнастики, ігрові ритміки), мовно-рухові ігри та вправи (дыхально-артикуляційний тренінг, мовні ігри, рольові вірші, пальчикова гімнастика) сприяють розширенню й активізації мовлення в дошкільнят [20].

Дослідження зарубіжних авторів довели, що в дошкільнят сильний взаємозв'язок мовленнєвого розвитку й моторики [29]. Ці матеріали підтверджуються в працях вітчизняних авторів, які встановили, що дрібна моторика, зорово-рухова координація, рухові вправи, проблеми з повільним виконання завдання у дітей старшого дошкільного віку з порушенням мовлення

зумовлюють низький і недостатній рівень фізичної підготовленості й готовності до школи в майбутньому [12; 24].

**Мета статті** – визначити предиктори організаційно-методичного забезпечення процесу фізичного виховання дошкільнят із порушенням мовленнєвого розвитку.

**Методи дослідження:** теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури й інтернет-джерел, педагогічні методи (експеримент і тестування), методи математичної статистики.

У дослідженні взяли участь 60 дошкільнят віком від 5 до 6 років, які проходили освітній процес у закладах дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 652, № 779, № 270 Дарницького району м. Києва, навчалися в інклюзивних і спеціальних групах для дітей із порушенням мовленнєвого розвитку.

Дослідження проведені з дотриманням вимог Гельсінської декларації Всесвітньої медичної асоціації «Етичні принципи медичних досліджень за участю людини як об'єкта дослідження» [30].

Для визначення фізичної підготовленості використовували такі показники: частоту рухів кисті рук, швидкість стрибків на місці, точність влучення предмета в ціль, гнучкість, стрибок у довжину з місця [3].

Для діагностики мовленнєвого розвитку використовували методику К.Л. Крутій, де визначали таке: моторну реалізацію вислову, граматичну структурування, номінативну функцію мовлення, розуміння далеких за звучанням і значенням назв предметів, розуміння складних логіко-граматичних конструкцій [5].

**Результати дослідження та їх обговорення.** Для діагностики мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку використана методика К.Л. Крутій. Ця методика складається з двох блоків, що дає змогу виявити рівень активного мовлення (експресивне) та його розуміння і сприйняття (імпресивне). Кожний блок складається із серій і груп завдань, що становлять конкретну мовленнєву одиницю.

За результатами досліджень із використанням методів непараметричної статистики, дітей 5 та 6 років поділено за показниками експресивного й імпресивного мовлення, а також загального розвитку мовленнєвої сфери (таблиця 1).

ТАБЛИЦЯ 1 – Показники мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку, бали (n=60)

Показники	Статистичні характеристики	Значення статистичних показників			
		хлопчики		дівчатка	
		5 років n=31	6 років n=15	5 років n=11	6 років n=3
Експресивне мовлення	Me	8,0	8,0	9,0	9,0
	25 %	7,0	6,0	7,0	7,0
	75 %	10,0	9,0	11,0	9,0
Імпресивне мовлення	Me	6,0	6,0	8,0	5,0
	25 %	5,0	4,0	6,0	3,0
	75 %	7,0	8,0	10,0	9,0
Розвиток мовленнєвої сфери	Me	13,0	13,0	18,0	12,0
	25 %	12,0	10,0	14,0	12,0
	75 %	17,0	18,0	20,0	18,0

Установлено, що медіана й розкид експресивного мовлення хлопчиків 5 років становить 8,0 (7,0; 10,0), а імпресивного – 6,0 (5,0; 7,0) балів. У хлопчиків 6 років розкид експресивного мовлення становить 8,0 (6,0; 9,0), а імпресивного – 6,0 (4,0; 8,0) балів. Можна стверджувати, що половина обстежених дітей характеризується середнім рівнем розвитку досліджуваних показників.

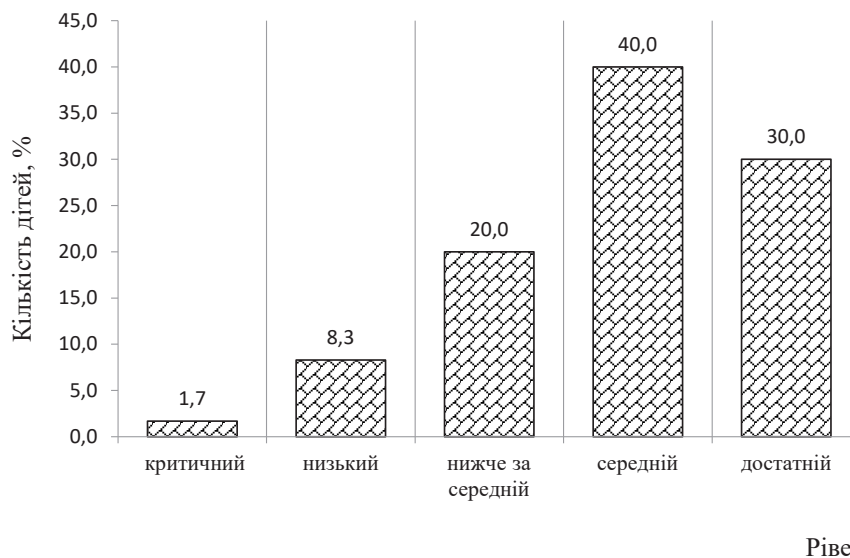
Загальний розвиток мовленнєвої сфери у хлопчиків 5 та 6 років становив 13,0 (12,0; 17,0) і 13,0 (10,0; 17,0) балів, що свідчить про парціальні мовленнєві порушення в учасників дослідження.

Установлено, що медіана й розкид експресивного мовлення хлопчиків 5 років становить 9,0 (7,0; 11,0), а імпресивного – 8,0 (6,0; 10,0) балів. У дівчаток 6 років розкид експресивного мовлення становить 9,0 (7,0; 9,0), а імпресивного – 5,0 (3,0; 9,0) балів.

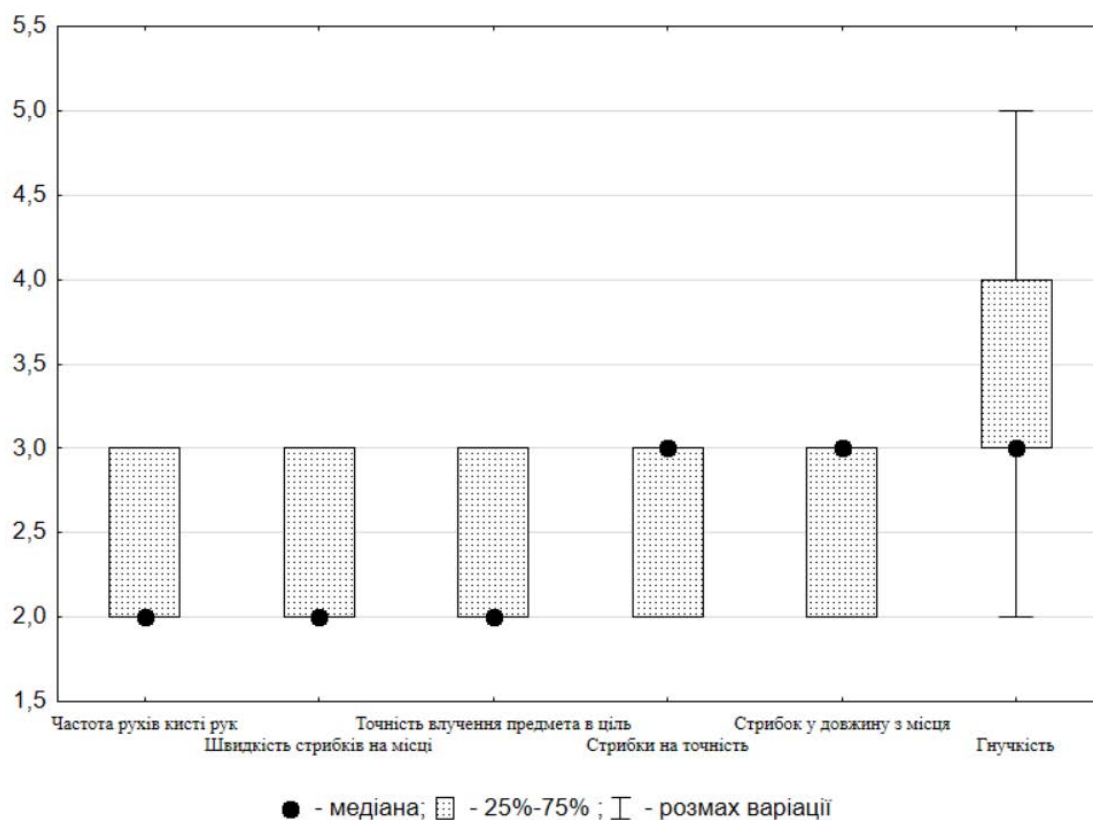
Загальний розвиток мовленнєвої сфери в дівчаток 5 років становив 18,0 (14,0; 20,0) балів, у дівчаток 6 років – 12,0 (12,0; 18,0) балів, що свідчить про парціальні мовленнєві порушення в учасників дослідження.

Розподіл дітей 5–6 років за рівнем розвитку мовленнєвої сфери показав, що в 30,0% із них нижче за середній, низький і критичний її рівень, із них 8,3% демонструють наявність системної мовленнєвої патології; вони потребують поглибленого нейропсихологічного обстеження, ще 1,7% дітей показали критичний рівень розвитку мовленнєвої сфери, у решти 20,0% дітей зареєстроване негрубе загальне недорозвинення мовлення (рис. 1).

Аналіз результату діагностики мовленнєвого розвитку, статистично значущі відмінності ( $p < 0,05$ ) між експресивним та імпресивним



**Рис. 1.** Розподіл дітей старшого дошкільного віку за рівнями розвитку мовленнєвої сфери (n=60)



**Рис. 2.** Аналіз показників фізичної підготовленості дітей 5–6 років із затримкою розвитку мовлення (n=60)

мовленням свідчать про те, що діти демонструють нижчий рівень розуміння складних логіко-граматичних конструкцій порівняно з відтворенням простих мовленнєвих форм. Це підкреслює необхідність посиленої роботи над розвитком

імпресивного мовлення через інтеграцію ігрових завдань в освітньому процесі.

Тому досліджувані показники аналізувалися нами для всієї вибірки дітей. З'ясувалося, що в дітей 5–6 років із затримкою мовлення

виявляються знижені показники фізичної підготовленості. Особливо низькі оцінки, які становили 2,0 (2,0; 3,0) бали, досліджувані показали за такими тестами, як частота рухів кисті, швидкість стрибків на місці й точність влучення предмета в ціль. Причому за вказаними тестами жодна дитина не демонструвала навіть достатнього рівня розвитку (рис. 2).

Варто вказати, що середні оцінки розвитку рухових здібностей у досліджуваних статистично значуще відрізнялися ( $\chi^2=39,425$ ;  $df=2$ ;  $p<0,05$ ). Зокрема, їхні швидкісні здібності виявилися статистично значуще нижчими, ніж спритність ( $T=349,5$ ;  $p=0,0089$ ) і гнучкість ( $T=65,0$ ;  $p<0,05$ ), спритність, у свою чергу, була статистично значуще менш розвиненою, ніж гнучкість ( $T=148,0$ ;  $p<0,05$ ).

Доведено, що рівень розвитку аналітико-синтетичних операцій і мовленнєвої сфери прямо статистично значуще ( $p<0,05$ ) зумовлений розвитком окремих рухових здібностей. Так, частота рухів кисті рук слабо статистично значуще ( $p<0,05$ ) корелює з розвитком аналітико-синтетичних операцій і мовленнєвої сфери, має помірний зв'язок із експресивним мовленням; швидкість стрибків на місці певною мірою впливає на експресивне, а стрибок у довжину з місця – на імпресивне мовлення; результати тестів «Стрибки й точність» і «Гнучкість» корелюють з усіма розглядуваними показниками, причому стрибки на точність демонструють помірну кореляцію; статистично значущих ( $p>0,05$ ) кореляційних зв'язків між сформованістю аналітико-синтетичних операцій і мовленнєвою сферою і точністю влучення предмета в ціль не виявлено.

**Дискусія.** У дослідженнях автори підтверджують наші результати. У дошкільників із мовленнєвими труднощами рухові вміння й навички оцінюють із помітними труднощами під час виконання статичних прав, а саме стояння на одній нозі; стрибки на одній нозі, особливо на лівій; нахил назад; пролізання в обруч; ловіння та кидання м'яча; ходьба й навіть ходьба по мотузці; крокування; переступання; присідання і вставання; біг; стрибки. У дітей формується під час виконання рухів моторна незручність; утрата стійкості й утримання рівноваги; порушення швидкості рухів, проте повільний темп виконання рухів спостерігався лише при виконанні складних дій; порушення зорово-моторної координації; порушене вираження емоцій [8; 26].

Фахівці, аналізуючи результати фізичних якостей дітей із порушенням мовленнєвого розвитку, дійшли висновку, що швидкість рухових дій, швидкісно-силові можливості (біг), силова витривалість (стрибки в довжину з місця) і гнучкість (присідання) мали істотні відмінності порівняно з аналогічними показниками в дітей, які не мають цих нозологічних проблем, значно відрізнялися від аналогічних показників у здорових дітей ( $p<0,001$ ) [13].

За результатами тестів авторка встановила, що в дошкільнят мовленнєві показники: швидкості рухів кистю руки (40,4% у хлопчиків, 54% у дівчаток), точність влучення предмета в ціль (40% у хлопчиків, 37,5% у дівчаток), стрибок у довжину (31,1% у хлопчиків, 31,9% у дівчаток), нахил тулуба вперед із положення сидячи (32,9% у хлопчиків, 19,8% у дівчаток), стрибки з поворотом (28,1% у хлопчиків, 24,6% у дівчаток), швидкість стрибків на місці (23,5% у хлопчиків, 20% у дівчаток) нижчі, ніж у дошкільнят без мовленнєвих порушень [4].

Натомість за результатами дослідження авторів в експресивному мовленні дітей не спостерігалось значної дисгармонії з імпресивним мовленням [15].

За результатами дослідження автора, у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями відзначається низький рівень розвитку емоційної сфери (порушення в самоконтролі та плануванні власної діяльності), мотивації до освітнього процесу (здатність до копіювання графічних зображень, труднощі в послідовному відтворенні слів, знижена здатність до запам'ятовування) і недостатнє розуміння просторових відношень як у чужому, так і у власному мовленні [22; 23].

Автор відображає в роботі, що незлагодженість імпресивного мовлення рідко зустрічається роздільно, досить часто спостерігаємо змішане порушення імпресивного й експресивного мовлення (об'єднання розладів розуміння та відтворення мовлення) [21].

Закордонні дослідження [25] підтверджують той факт, що діти з порушенням мовленнєвого розвитку мають вельми значні труднощі в різноманітних комунікативних функціях. Дошкільники з рецептивно-експресивним розладом відчують серйозні обмеження, ніж діти з експресивним мовленням.

**Висновки.** У дітей старшого дошкільного віку із затримкою мовленнєвого розвитку

спостерігається середній рівень сформованості імпресивного й експресивного мовлення. Основні мовленнєві порушення стосуються розуміння складних логіко-граматичних конструкцій і відтворення мовленнєвих форм. Результати дослідження свідчать, що когорта дітей віком 5–6 років із затримкою мовленнєвого розвитку демонструє знижені показники фізичної підготовленості. Особливо низькі значення зафіксовані за тестами, що оцінюють частоту рухів кисті рук, швидкість стрибків на місці й точність влучення предмета в ціль, де медіана результатів становила лише 2,0 (2,0; 3,0) бали.

Це вказує на необхідність комплексного підходу до корекційно-розвивальної роботи, який поєднує розвиток рухових і мовленнєвих

здібностей. Отримані дані підкреслюють важливість інтеграції фізичних вправ, спрямованих на покращення дрібної моторики й координації, у програми розвитку дітей із затримкою мовлення, що сприятиме гармонійному розвитку їхньої мовленнєвої сфер і фізичної підготовленості.

**Перспектива подальших досліджень.** Подальші дослідження будуть детально зосереджені на розробленні програми щодо адаптивного фізичного виховання, які безпосередньо враховуватиме дані аналізу мовленнєвого розвитку й фізичних якостей дітей 5–6 років у закладах дошкільної освіти.

**Конфлікт інтересів:** автори заявляють про відсутність будь-якого конфлікту інтересів.

#### Література

1. Белова О. Алгоритм формування мотиваційної готовності у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення до освітнього простору [Algorithm for the formation of motivational readiness in older preschool children with speech disorders for the educational space]. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2024;1(72):275-281. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-1-39>.

2. Васильєва ГІ, Сінько КО. Особливості розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими труднощами засобами ігрових технологій [Peculiarities of the development of coherent speech in older preschool children with speech difficulties using game technologies]. Соціально-психологічна підтримка особистості в умовах суспільних трансформацій : збірник тез наукових доповідей Міжнародної науково-практичної онлайн конференції, м. Київ, 8 жовт. 2024 р. Київ; 2024. С. 11–12.

3. Давиденко ОВ, Семененко ВП, Трачук СВ. Основи програмування фізкультурно-оздоровчих занять з дитячим контингентом [Fundamentals of programming physical education and health sessions with children]. 2-ге вид. Київ : ТОВ Видавничий дім АртЕк; 2019. 248 с.

4. Кривошеїна ВО. Фізична підготовленість дошкільнят 5–6 років з порушеннями мовлення [Physical fitness of preschool children aged 5–6 with speech disorders]. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. 2018;(3):63-69.

5. Крутій КЛ. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку [Diagnostics of speech development of preschool children]. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД; 2005. 208 с.

6. Крутій КЛ. Формування граматичної правильності мовлення в дошкільників у контексті комунікативного розвитку: термінологічне поле [Formation of grammatical correctness of speech in preschoolers in the context of communicative development: terminological field]. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогічні науки». 2018;3:28–35.

7. Круцевич ТЮ., Гулюк НО, Погасій ЛІ. Вплив адаптивного фізичного виховання на розвиток дітей із затримкою мовлення в дошкільному навчальному закладі [The impact of adaptive physical education on the development of children with speech delay in a preschool educational institution]. Науковий часопис НПУ ім. МП Драгоманова. 2023;5(164):85-90. DOI: [10.31392/NPU-nc.series15.2023.5\(164\).19](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5(164).19).

8. Лопатинська НА, Бочко МВ, Придатко МА. Дослідження проявів моторних дисфункцій у дітей раннього та старшого дошкільного віку з мовленнєвими труднощами [Research into the manifestations of motor dysfunctions in early and older preschool children with speech

difficulties]. Актуальні питання у сучасній науці. 2024;4(22):989-1002. DOI [10.52058/2786-6300-2024-4\(22\)-989-1002](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4(22)-989-1002).

9. Міжнародна хартія фізичного виховання, фізичної активності та спорту [International Charter on Physical Education, Physical Activity and Sport]. UNESCO, 1978. Режим доступу: [https://zakon.cc/law/document/read/995\\_350](https://zakon.cc/law/document/read/995_350).

10. Мондич О. Здоров'язбережувальні технології закладів дошкільної освіти з інклюзивними групами, зокрема, з порушеннями мовленнєвого розвитку [Health-preserving technologies of preschool educational institutions with inclusive groups, in particular, with speech development disorders]. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. 2024;66:181-189. DOI [10.31909/26168812.2024-\(66\)-24](https://doi.org/10.31909/26168812.2024-(66)-24).

11. Павлишина НБ, Цісарук СМ. Вплив нейроігор на розвиток мовлення у дітей дошкільного віку [The impact of neurogames on speech development in preschool children]. Психолого-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної та інклюзивної освіти: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Кам'янець-Подільський, 8 листоп. 2024 р. Кам'янець-Подільський. 2024;237-239.

12. Пальчук МБ, Гулюк НО. Діагностика фізичної підготовленості та мовлення дітей 5–6 років з порушенням мовленнєвого розвитку в освітньому процесі в закладах дошкільної освіти [Diagnostics of physical fitness and speech of children aged 5–6 with impaired speech development in the educational process in preschool educational institutions]. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини». 2024;29(1):21–27. DOI: [https://doi.org/10.32626/2309-8082.2024-Випуск%2029\(1\).21-27](https://doi.org/10.32626/2309-8082.2024-Випуск%2029(1).21-27).

13. Петренко Н, Петренко С, Корженко І, Стешиц А. Розвиток усвідомлення мови у дітей 5–6 років при заняттях фітнесом [Development of language awareness in children aged 5–6 during fitness classes]. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. 2024;12(185):140-143. DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.12\(185\).29](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.12(185).29).

14. Романишин Н. Теоретичний аналіз проблеми невербальних засобів комунікації як умови формування комунікативної діяльності дошкільників з загальним недорозвитком мовлення [Theoretical analysis of the problem of non-verbal means of communication as a condition for the formation of communicative activity of preschoolers with general speech underdevelopment]. Актуальні питання гуманітарних наук. 2024;2(77):286-293. DOI: [10.24919/2308-4863/77-2-42](https://doi.org/10.24919/2308-4863/77-2-42).

15. Савицький АМ., Мартиненко ІВ. Відновлення мовленнєвих та рухових функцій у дітей з моторною афазією на ранньому етапі корекційно-реабілітаційної роботи [Restoration of speech and motor functions in children with motor aphasia at the early stage of correctional and

- rehabilitation work]. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія «Корекційна педагогіка та спеціальна психологія». 2024;(46):107-114. DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2024.46.17>.
16. Сахарова ОМ. Педагогічні умови збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання [дисертація] [Pedagogical conditions for enriching the vocabulary of younger preschool children in the process of physical education]. Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського; 2021. 232 с.
17. Семенов В, Трачук С, Теліус В, Малишева О. Європейський досвід організації фізичної активності дітей та підлітків: проблематика і перспективи [European experience in organizing physical activity for children and adolescents: issues and prospects]. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2023;3:56-62. DOI: 10.32652/tmfvs.2023.3.56-62.
18. Семенова Н, Бондар І, Бондарчук О. Теорія, методика й організація фізичного виховання дітей із різними нозологіями в закладах дошкільної та загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. [Theory, methodology and organization of physical education of children with various nosologies in preschool and general secondary education institutions: teaching and methodological manual.]. Львів: ЛДУФК ім. Івана Боберського; 2023. 256 с.
19. Трачук СВ., Голуб ВА, Довгаль ВІ, Сиротюк СМ. Європейський досвід організації рухової активності дошкільників [European experience in organizing physical activity of preschoolers]. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)». 2024;11(188):214-218. DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.11\(184\).43](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.11(184).43).
20. Чепка О. Ігрові технології у корекційно-розвивальній роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення [Game technologies in correctional and developmental work with children with severe speech disorders]. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. 2023;2(10):57-66. [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(10\).2023.290571](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(10).2023.290571).
21. Черніченко Л. Характеристика та аналіз порушень мовленнєвого розвитку дітей раннього віку [Characteristics and analysis of speech development disorders in young children]. Освіта. Інноватика. Практика. 2023;11(3):47-51. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i3-007>.
22. Bielova O. Intellectual functionality of speech in children of older preschool age with logopathology. *Child's Health*. 2024;19(3):140-146. <https://doi.org/10.22141/2224-0551.19.3.2024.1692>.
23. Bielova O. The state of development of components of speech readiness of older preschool children with speech disorders. *Special Education*. 2021;1(42):137-189. <https://doi.org/10.15388/se.v1i42.528>.
24. Bielova O, Konopliasta S. Description of kinesthetic and kinetic motor praxis in older preschool children with logopathology. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*. 2023;27(5):386-395. DOI:10.15561/26649837.2023.0505.
25. Bruinsma GJ, Wijnen F, Gerrits E. Communication in daily life of children with developmental language disorder: parents' and teachers' perspectives. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*. 2024;55(1):105-129. DOI: 10.1044/2023\_LSHSS-23-00051.
26. Huliuk N, Pasichniak L, Palchuk M. Expediency of using physical education means in the educational process of preschool-aged children with speech disorders. *Theory and Practice of Physical Culture and Sports*. 2023;3(1):42-50. URL: <https://ehsupir.uhsp.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d652b6e5-d2c5-497f-8908-38251f207846/content>.
27. Ovsiannikova Y. et al. Peculiarities of the impact of stress on physical and psychological health. *Multidisciplinary Science Journal*. 2024;6:1-10. <https://10.31893/multiscience.2024ss0711>.
28. Promotion of physical activity in the education sector. Current situation and good experiences of European Union Member States in the WHO. European Region. 2018.
29. Wang Mari V et al. The developmental relationship between language and motor performance from 3 to 5 years of age: a prospective longitudinal population study. *BMC Psychology*. 2014;2(34). DOI: <https://doi.org/10.1186/s40359-014-0034-3>.
30. Declaration of Helsinki. 2013; Retrieved from <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinkiethical-principles-for-medical-research-involving-human-subjects>.

ORCID 0000-0002-5580-0510, [trachuk\\_sergey@i.ua](mailto:trachuk_sergey@i.ua)  
 ORCID 0009-0006-9067-3330, [gulyukzazahe@gmail.com](mailto:gulyukzazahe@gmail.com)

Надійшла 18.01.2025  
 Прийнята 03.02.2025  
 Опублікована 28.02.2025